

Dyslexieprotocol

Het Rhedens Dieren

2019 – 2021

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	3
DYSLEXIE.....	4
Definitie van dyslexie.....	4
Kenmerken van dyslectische kinderen.....	4
DYSLEXIEBELEID VAN DE SCHOOL.....	5
Signalering van dyslexie.....	5
Faciliteiten en verantwoordelijkheden bij dyslexie.....	5
Afspraken met betrekking tot de beoordeling toetsing moderne vreemde talen.....	8
Ontheffingsregeling in verband met dyslexie.....	10
Regelingen met betrekking tot het examen.....	13
Veel gestelde vragen over dyslexie.....	15
Bijlage 1: dyslexiepas.....	18
Bijlage 2: Dyslexie – Vragenlijst voor de ouders.....	1
Bijlage 3: Intakevragenlijst voor mentoren en docenten bij een vermoeden van dyslexie.....	2
Bijlage 4: nuttige sites.....	5

INLEIDING

De afgelopen jaren is de aandacht voor dyslectische leerlingen enorm toegenomen. Vooral voor deze leerlingen is er een begeleidingssysteem opgezet, waarmee ze beter in staat worden geacht met hun handicap te leren omgaan. Dyslectische problemen komen steeds meer voor in een maatschappij die veel informatie ter verwerking aanbiedt en waarbij minder waarde wordt gehecht aan nadenken en reflectie. De school doet daar als onderdeel van de maatschappij aan mee. Dyslexie is geen modieus, maar wel een modern leerprobleem, dat aangeeft dat er grenzen zijn aan de snelheid van het menselijk opnamevermogen.

De school hanteert de uitgangspunten van het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs, uitgegeven door de KPC Groep 's-Hertogenbosch. Het voorliggende protocol is specifiek voor onze school geschreven en bevat ons beleid ten aanzien van dyslexie.

Hoewel is gestreefd naar volledigheid, is het in de praktijk mogelijk dat er situaties zijn waarin het protocol niet voorziet. In die gevallen zal de schoolleiding overleg voeren om te komen tot passende oplossingen.

Het protocol treedt in werking op 1 september 2019 en zal eens in de twee jaren worden geactualiseerd.

Het dyslexieprotocol is voor Het Rhedens Dieren.

DYSLEXIE

Definitie van dyslexie

De Stichting Dyslexie Nederland (SDN) definieert dyslexie als “een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van de woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spellen)”.

Er is sprake van ‘hardnekkige problemen’, als het niveau van lezen en spellen, gemeten volgens criteria van snelheid en nauwkeurigheid, aantoonbaar achterligt op het gewenste niveau, én deskundige hulp niet, of in onvoldoende mate, de gewenste verbeteringen oplevert.

Kenmerken van dyslectische kinderen

In de dagelijkse praktijk vertonen dyslectische kinderen veelal dezelfde kenmerken. Sommige hiervan liggen voor de hand, omdat ze een regelrecht gevolg zijn van de gebrekkige, niet automatische omzetting van letters in klanken en, omgekeerd, van klanken in letters. Andere zijn een gevolg van een niet zo snelle schakeling van het horen van taal naar het begrijpen ervan.

Tot de primaire kenmerken van dyslexie horen o.m.:

- trager lezen dan kinderen van gelijke leeftijd en een gelijk aantal maanden leesonderwijs;
- maken van meer (spel)fouten in vergelijking tot leeftijd- en ontwikkelingsgenoten;
- afwisselend correct en incorrect schrijven (soms in één zin) van dezelfde woorden.

Tot de secundaire kenmerken van dyslexie horen o.m.:

- woordvindingproblemen: het vergeten van en het moeite hebben met het leren van namen van mensen, voorwerpen en woorden die abstracties aanduiden, zoals de namen van kleuren;
- problemen met de ordening in de tijd;
- problemen met de inprenting en met het opslaan van talig materiaal in het middellangetermijngeheugen en het langetermijngeheugen;
- problemen met het vlot, in volledige en grammaticaal juiste zinnen, vormgeven aan gedachten, zowel schriftelijk als mondeling.

Vaak vertonen dyslectische leerlingen niet al deze kenmerken en ook niet altijd in dezelfde mate.

DYSLEXIEBELEID VAN DE SCHOOL

Signalering van dyslexie

Signalering van dyslexie voorafgaand aan inschrijving op Het Rhedens

In een aantal gevallen vindt de signalering van dyslexie bij een leerling plaats voorafgaand aan de inschrijving op Het Rhedens. In dat geval vraagt de school aan de ouders om het onderzoeksrapport met de daaraan gekoppelde dyslexieverklaring af te geven aan de mentor. Deze verklaring wordt gekoppeld aan ons digitaal leerlingvolgsysteem.

Aan het begin van het schooljaar vindt er een gesprek plaats met de dyslectische leerling. Naar aanleiding van dit gesprek krijgt de leerling een dyslexiepas. Op deze pas staat vermeld van welke faciliteiten de leerling gebruikmaakt. De pas is persoonlijk en geldt voor de tijd dat de leerling onderwijs volgt op Het Rhedens.

Signalering van dyslexie na inschrijving op Het Rhedens

Er vindt geen algemene brugklasscreening meer plaats. Wij volgen hierbij de landelijke ontwikkelingen. Uit recent onderzoek blijkt dat de oplossing van de veelheid aan lees- en spellingsproblemen meer ligt in de preventieve en remediërende aanpak op school dan vanuit de faciliterende en compenserende aanpak door afgifte van een verklaring.

Als leerlingen toch vastlopen binnen het onderwijs neemt de mentor contact op met de dyslexiecoach van school. De dyslexiecoach wint de nodige informatie in over de leerling en neemt contact op met de GZ-psycholoog van het Samenwerkingsverband Zutphen. Er wordt gekeken of het afnemen van dyslexieonderzoek zinvol is of dat er een andere oorzaak is voor de achterblijvende lees- en spellingsresultaten. Als blijkt dat een onderzoek nodig is, kan de GZ-psycholoog van het Samenwerkingsverband een dyslexieonderzoek afnemen. Dit in overleg met ouders.

De GZ-psycholoog zorgt voor de diagnostisering van dyslexie en de afgifte van een dyslexieverklaring. Hiertoe behoren onder andere dossieranalyse, afname van onderzoek, beoordeling en het schrijven van een onderzoeksverslag. Indien nodig kan er een aanvullend intelligentieonderzoek worden afgenomen.

Wanneer er een dyslexieonderzoek wordt afgenomen, brengt het Samenwerkingsverband een bedrag in rekening bij de ouders. Dit bedrag is 300 euro.

Hiervoor krijgen ouders en school naast een mogelijke verklaring ook een onderzoeksverslag.

Faciliteiten en verantwoordelijkheden bij dyslexie

Hieronder wordt aangegeven welke faciliteiten de school biedt in geval van dyslexie.

De mentor:

... zorgt dat een kopie van de dyslexieverklaring van de leerling die bij ons zijn/haar schoolopleiding start, afgegeven wordt bij de administratie.

De dyslexiecoach:

... heeft in de eerste weken met alle dyslectische leerlingen uit het eerste leerjaar een intakegesprek.

... zorgt voor de dyslexiepasjes.

... De remedial teacher begeleidt leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De begeleiding is afgestemd op de hulpvraag van de leerling. De ondersteuning is tijdelijk en gericht op het vergroten van de zelfstandigheid. Dyslectische leerlingen kunnen van deze extra ondersteuning gebruik maken gedurende hun schoolcarrière.

Docenten:

... letten bij het gebruik van het digitale bord letten op structuur en duidelijkheid;

... dicteren zo min mogelijk aantekeningen, maar leveren deze bij voorkeur geschreven aan en/of plaatsen deze als document in de ELO en/of Classroom;

... plaatsen huiswerk in magister. Het huiswerk is voor zowel de leerling als de ouders zichtbaar;

... leveren toetsmateriaal zoveel mogelijk aan in het lettertype Arial, grootte 12 punten;

... houden rekening houden met de regelafstand, bij voorkeur regelafstand 1,15 of zelfs 1,5;

... zetten zo mogelijk bij toetsen 2 witregels tussen iedere vraag;

... indien de leerling de toets digitaal wil maken en voorgelezen wil krijgen, zorgt de docent dat de toets klaarstaat op de Chromebook. Met behulp van de online tool Textaid wordt de toets voorgelezen;

... ontzien dyslectische leerlingen zoveel mogelijk bij het onvoorbereid, hardop lezen van lesstof;

... trachten de toets zo samen te stellen dat de duur van de toets 40 minuten is;

... geven dyslectische leerlingen bij schriftelijke toetsen meer tijd om de toets van te maken (20%).

Leerlingen:

... hebben recht op die faciliteiten die op de dyslexiepas/faciliteitenpas staan vermeld. Leerlingen die van mening zijn dat deze faciliteiten niet of onvoldoende worden verleend, of dat het dyslexieprotocol niet of onvoldoende wordt nageleefd, bespreken dit met de betreffende docent of de mentor, of, indien nodig, vervolgens met de remedial teacher/dyslexiecoördinator.

... volgen de aanwijzingen van de remedial teacher zo goed mogelijk op, gebruiken de gekozen hulpmiddelen zo goed en zo consequent mogelijk en geven zich de tijd en de moeite om de gevraagde prestaties te leveren.

Ouders:

In de dyslexieverklaring staan aanwijzingen voor ouders voor specifieke hulp aan hun kind.

Ouders die van mening zijn dat het dyslexieprotocol niet of onvoldoende wordt nageleefd, bespreken dit met de betreffende docent of de mentor, of, indien nodig, vervolgens met de remedial teacher.

Op de *locatie Dieren* wordt remediërende individuele hulp geboden. De remedial teacher en de ouders houden contact over de begeleiding en werken hierbij samen. De adviezen van de remedial teacher worden met de ouders besproken en de ouders ondersteunen bij het realiseren van deze adviezen. Op de locatie Rozendaal is geen mogelijkheid voor remediërende individuele hulp.

De ouders zorgen voor een rustige studieomgeving voor hun kind en zien erop toe dat het kind voldoende tijd aan het werk voor school besteedt. Vaak zal het kind meer tijd nodig hebben dan leeftijd- en ontwikkelingsgenoten.

Materialen

Al onze leerlingen hebben een Chromebook. De school heeft een schoollicentie voor TextAid aangeschaft waardoor elke leerling een voorleestool heeft.

TextAid biedt de mogelijkheid om ook de lesmethodes voor te lezen. De digitale boeken kunnen besteld worden bij Dedicon (www.dedicon.nl) De school vergoedt de digitale versie van de lesboeken.

De digitale schoolboeken worden door de school vergoed.

Diverse hulpmiddelen worden uitgeleend bij de plaatselijke bibliotheek.

Afspraken met betrekking tot de beoordeling toetsing moderne vreemde talen

Het is voor leerlingen met dyslexie belangrijk dat het rustig is tijdens het maken van een toets, omdat het lezen veel vraagt van de aandachtcapaciteit. Leerlingen met dyslexie moeten ook de mogelijkheid krijgen langer door te werken, omdat ze gemiddeld meer tijd nodig hebben dan andere leerlingen. Bovendien kunnen de dyslectische leerlingen gebruik maken van auditieve ondersteuning voor het maken van de toets. Voor de leerlingen die hier van gebruik willen maken biedt de school de mogelijkheid om de toetsen met het programma TextAid te maken. Deze faciliteiten (extra tijd en auditieve ondersteuning) staan genoemd op de faciliteitenpas.

Spelling en zwakke formuleringen mogen volgens het protocol op geen enkele wijze de beoordeling beïnvloeden als ze géén onderdeel van de toets zijn. Als spelling en/of formulering wél onderdeel van de leerstof is, moet de beoordeling of becijfering van spelfouten worden aangepast. De secties van de moderne vreemde talen hebben afspraken gemaakt omtrent de beoordeling van toetsen. Hieronder volgt een overzicht van deze afspraken.

Aangepaste beoordeling toetsen Duits

- Hoofdletterfouten worden niet gerekend.
- Fonetisch spelling wordt goed gerekend; bijv. doe i.p.v. du; vindest i.p.v. findest.
- Typerende spelfouten worden goed gerekend; bijv. irh i.p.v. ihr; wonhen i.p.v. wohnen.
- alleen in bepaalde onderdelen wordt spelling meegerekend, bijvoorbeeld in grammatica-onderdelen; bijv. du wohne / Er fährt i.p.v. fährt.
- De fouten worden aangestreept en verbeterd om het juiste woordbeeld te geven.
- Waar mogelijk en in overleg met de docent zonodig vragen voorlezen en toelichten.

Aangepaste beoordeling toetsen Engels

- Fonetische spelling wordt goed gerekend; met een **maximum** te maken aantal fouten. Dit ter stimulering van het juist spellen van woorden. Docenten geven per toets aan wat het maximum aantal te behalen fouten is.
- Waar mogelijk en in overleg met de docent mondeling overhoren in plaats van schriftelijk.
- De fouten worden aangestreept en verbeterd om het juiste woordbeeld te geven.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt of volledig onherkenbaar is wordt het fout gerekend.
- We passen de aangepaste beoordeling toe op kennistoetsen. Daarnaast worden er andere vaardigheden getoetst, waarbij leerlingen kunnen compenseren. Denk aan lees-, luister-, en spreekvaardigheid.
- De aangepaste beoordeling in vrije opdrachten is afhankelijk van de aard van de opdracht. Leerlingen zijn van tevoren op de hoogte wanneer de aangepaste beoordeling van toepassing is.

Aangepaste beoordeling toetsen Frans

- Fonetische spelling wordt goed gerekend; bijv. mesjeu, -iek (-ique), -s, of -k (-c).

- Alleen in bepaalde onderdelen wordt spelling meegerekend, bijvoorbeeld in grammaticaonderdelen.
- Waar mogelijk en in overleg met de docent zonodig vragen voorlezen en toelichten.
- Ook het niet schrijven van de laatste letter(s) van woorden wordt geaccepteerd, tenzij het deel uitmaakt van de grammatica.
- Fouten m.b.t. (mede)klinkerverdubbeling tellen niet mee; comencer, sooleil.
- Accenten vallen buiten de beoordeling.
- Fouten m.b.t. het omdraaien van letters in vaste dubbelklanken worden ook niet fout gerekend (puor, juene).
- De fouten worden aangestreept en verbeterd om het juiste woordbeeld te geven.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt of volledig onherkenbaar is, geldt bovenstaande niet.
- We passen de aangepaste beoordeling toe op kennistoetsen. Daarnaast worden er andere vaardigheden getoetst, waarbij leerlingen kunnen compenseren. Denk aan lees-, luister-, en spreekvaardigheid.
- De aangepaste beoordeling in vrije opdrachten is afhankelijk van de aard van de opdracht. Leerlingen zijn van tevoren op de hoogte wanneer de aangepaste beoordeling van toepassing is.

Ontheffingsregeling in verband met dyslexie

In een beperkt aantal gevallen kan de school, op basis van artikel 26e lid 4 van het Inrichtingsbesluit WVO (Wet op het Voortgezet Onderwijs) in verband met dyslexie, ontheffing verlenen voor de tweede moderne taal, d.w.z. voor Frans of Duits.

Over de toepassing van deze regeling is de volgende afspraak gemaakt:

“In principe komen voor deze regeling leerlingen in aanmerking met een stoornis die specifiek betrekking heeft op taal of taalontwikkeling. Een dyslexieverklaring alleen is niet voldoende, er moet meer aan de hand zijn. De stoornis moet een dusdanige invloed hebben dat ze een succesvolle afronding in de weg staat. Voorwaarde blijft dat de leerling die het betreft in staat wordt geacht een diploma te behalen.”

Leerlingen die menen in aanmerking te komen voor deze ontheffing richten een schriftelijk en gemotiveerd verzoek daartoe aan de toetsingscommissie van Het Rhedens. Dit verzoek gaat vergezeld van een onafhankelijke deskundigenverklaring waarin duidelijk wordt dat de stoornis van de leerling een negatief effect heeft op het leren van een taal.

De toetsingscommissie, bestaande uit de afdelingsdirecteur, de coördinator en de decaan, laat zich adviseren door de mentor, de docentenvergadering en een begeleider (orthopedagoog, RT-er, zorgcoördinator). Op basis van het schriftelijk verzoek, de deskundigenverklaring en het advies, beslist de toetsingscommissie over een mogelijke ontheffing. Leerlingen die een ontheffing van de tweede moderne vreemde taal krijgen, vullen de weggevallen studielasturen op met een ander vak.

Vrijstellingen in de onderbouw

Nederlands en Engels

Artikel 11d van de WVO biedt ruimte om in individuele gevallen ontheffing te verlenen voor onderdelen van de kerndoelen. Dit maakt in principe ontheffing voor onderdelen van de vakken Nederlands en Engels mogelijk bij leerlingen die door hun dyslexie ernstig beperkt zijn. De wet (artikelen 11a en 11c, WVO) legt echter sterk de nadruk op de mogelijkheden voor doorstroming van de leerling. Aangezien de vakken Nederlands en Engels in alle profielen verplichte vakken zijn, zullen er in de praktijk zeer zwaarwegende redenen moeten zijn om ontheffing voor onderdelen van de kerndoelen te verlenen. De afweging tot ontheffing voor onderdelen van de kerndoelen wordt per individueel geval gemaakt door het bevoegd gezag van de school. Let wel, er zijn geen ontheffingsmogelijkheden voor de vakken Nederlands en Engels bij het eindexamen! (zie: eindexamenbesluit)

Frans en Duits

De mogelijkheden om ontheffing te verlenen voor de tweede moderne vreemde taal verschillen per schoolsoort, leerjaar of leerweg (vmbo).

Vmbo bl/kl (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22):

- Voor de basisberoepsgerichte leerweg geldt dat vrijstelling voor Duits mogelijk is.
- Voor de kaderberoepsgerichte leerweg geldt dat vrijstelling voor Duits niet mogelijk is voor dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste twee leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels,

geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Vmbo mavo (*Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22*):

- In het eerste leerjaar is Frans als tweede moderne taal verplicht. In het tweede leerjaar wordt Duits als derde moderne vreemde taal aangeboden als verplicht vak. Vrijstelling in de onderbouw voor Frans of Duits is mogelijk voor dyslectische leerlingen, zie 'ontheffingsregeling in verband met dyslexie'. Leerlingen die een ontheffing van de tweede moderne vreemde taal krijgen, vullen de weggevallen studielasturen op met een ander vak.
- Vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk voor dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste twee leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Havo en vwo in de eerste drie leerjaren (*Inrichtingsbesluit WVO, artikel 21*)

- In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor moderne vreemde talen

Vrijstellingen in de bovenbouw

Bovenbouw vmbo bl/kl (*Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26n*)

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is; het probleem kan meestal worden omzeild door een vak eenvoudigweg niet te kiezen. De ontheffingsmogelijkheden concentreren zich daarom op de sector economie. Leerlingen die in de eerste twee leerjaren ontheffing hebben gehad voor Duits kunnen in die sector ontheffing krijgen voor Duits, en in plaats daarvan kiezen voor wiskunde. Deze bepaling geldt ook voor leerlingen die onderwijs gaan volgen in de basisberoepsgerichte leerweg.

Bovenbouw vmbo mavo

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is; het probleem kan meestal worden omzeild door een vak eenvoudigweg niet te kiezen. Nederlands en Engels zijn verplichte vakken.

Bovenbouw havo

In de bovenbouw van het havo zijn er geen mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende profielen veel keuzevrijheid is; het probleem kan worden omzeild door een profiel te kiezen waarbij alleen Engels als verplicht vak wordt aangeboden.

Bovenbouw vwo

Vwo leerlingen die dyslectisch zijn en een dyslexieverklaring hebben of een andere moedertaal hebben dan de Nederlandse (of de Friese), mogen de tweede moderne vreemde taal (Frans of Duits) vervangen door een van onderstaande examenvakken.

	N&T	N&G	E&M	C&M
Vrijstelling 2 ^e MVT	Aardrijkskunde	Aardrijkskunde	Aardrijkskunde	Vrijstelling
	Economie	Natuurkunde	M&O	Uitgesloten
	NLT	NLT		

Regelingen met betrekking tot het examen

De mogelijkheid om aangepast examen te doen voor leerlingen met een beperking is vastgelegd in **Artikel 55 Eindexamenbesluit**. De examencoördinator moet de benodigde aanpassingen officieel *vóór 1 november* van het jaar ervoor aanvragen.

Op grond van artikel 55 mag de directeur bepalen óf een leerling aangepast examen mag doen en op welke wijze. Aanpassingen gelden zowel voor de schoolexamens als voor het centraal examen en moeten door de school gemeld worden aan de inspectie. Leerlingen met dyslexie hebben standaard recht op verlenging van de examentijd met 30 minuten.

Andere aanpassingen en hulpmiddelen zijn alleen mogelijk, als deze vermeld staan in het deskundigenrapport dat bij de dyslexieverklaring hoort. Ook moet de leerling op school al geruime tijd met de hulpmiddelen hebben gewerkt.

Kandidaten met dyslexie krijgen een examen dat precies gelijk is aan dat van de andere kandidaten. Ook de beoordeling, bijvoorbeeld van spelling, is precies hetzelfde als bij alle andere kandidaten. Het examen voor talen bestaat voor 10-20% uit spelling, dus alleen op spelling kan een kandidaat met dyslexie nooit zakken. De directeur van de school kan er dus niet voor kiezen om normen te versoepelen of onderdelen van het examen weg te laten. Kortom: de *inhoud* blijft hetzelfde, alleen de *vorm* kan aangepast worden.

Regeling Toegestane Hulpmiddelen

Bij het centraal examen kunnen leerlingen gebruikmaken van hulpmiddelen als een woordenboek of rekenmachine. Deze hulpmiddelen zijn vastgelegd in de Regeling Toegestane Hulpmiddelen. De hulpmiddelen gelden voor *álle* leerlingen. Voor leerlingen met dyslexie kan van belang zijn dat:

- Spelfouten bij Nederlands voor iedereen meetellen, ook voor leerlingen met dyslexie.
- Bij de schriftelijke examens alle leerlingen een computer met spellingscontrole mogen gebruiken als schrijfgerei, mits de school dit toestaat. De school kan dit ook alleen toestaan voor bijvoorbeeld leerlingen met dyslexie. Elektronische woordenboeken zijn *niet* toegestaan.
- Vanaf examenjaar 2012 gelden er aangescherpte exameneisen en worden de 'Regeling Toegestane Hulpmiddelen voor de centrale examens voor vwo, havo en vmbo' en de regeling die het rooster van de centrale examens vastlegt, samengevoegd in de regeling 'Rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens vwo, havo en vmbo in 2012'. Deze regeling is te vinden op **www.examenblad.nl**

Examenmededelingen

Het CEVO (Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven vwo, havo, vmbo) geeft jaarlijks de september- en maartmededeling uit met richtlijnen over de examens, waaronder het gebruik van hulpmiddelen bij dyslexie.

In de **Septembermededeling** staan richtlijnen over de vorm waarin de school het examen kan aanbieden aan leerlingen met dyslexie. Genoemd worden: grootschrift, examenopgaven in gesproken vorm of als tekstbestand en het gebruik van de computer als hulpmiddel bij schrijven en spellen.

In de **Maartmededeling** staat aanvullende informatie voor scholen over de beoordeling van spelling bij Nederlands en Engels en het gebruik van woordenboeken. Ook hierin wordt de computer met spellingcontrole aangehaald als een toegestaan hulpmiddel voor eindexamenkandidaten met dyslexie.

Veel gestelde vragen over dyslexie

Welke faciliteiten biedt Het Rhedens Dieren aan leerlingen met dyslexie?

- Extra tijd bij proefwerken en examens.
- Toetsen met een duidelijke lay-out en in lettertype arial 12 (dit is het lettertype dat gebruikt wordt bij de examens).
- Toestaan van compenserende hulpmiddelen en maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn:
- Het gebruik van ICT-hulpmiddelen.
- Aangepaste normering voor spellingfouten bij de moderne vreemde talen.
- Dyslexiepas, waarop de afgesproken voorzieningen staan vermeld.
- Begeleiding van leerlingen.
- Ouders dienen er zorg voor te dragen dat een kopie van de dyslexieverklaring op school aanwezig is. Alleen dan kunnen leerlingen gebruik maken van de faciliteiten.

Kijk voor meer informatie bij: protocol dyslexie Het Rhedens, [faciliteiten en verantwoordelijkheden](#), www.hetrhedens.nl

Met welk hulpprogramma werkt Het Rhedens Dieren?

Alle leerlingen werken met een Chromebook waarop de extensie TextAid geïnstalleerd is. Dit biedt leerlingen de mogelijkheid om alles voorgelezen te krijgen.

Kan de leerling met digitale boeken werken in de klas?

Ja, de leerlingen hebben een Chromebook en de meeste schoolboeken kunnen digitaal besteld worden.

Waar kan ik deze boeken bestellen?

U kunt deze boeken bij Dedicon bestellen als u naar de site www.dedicon.nl gaat. U vindt aangepast lesmateriaal. Toegankelijk lesmateriaal is er in vele vormen. Van braille en audioboeken (DAISY) tot vergrotingen, voelbare tekeningen en digitale bestanden voor dyslexiesoftware (ClaroRead, L2S, Sprint). Dedicon heeft veel aangepaste methodes op voorraad.

Worden deze boeken vergoed?

Ja, de school vergoedt ook de digitale uitvoeringen van de lesmethodes.

Zijn er richtlijnen voor het beoordelen van werk van leerlingen met dyslexie?

Dit verschilt per sectie. Spellingfouten voor leerlingen met dyslexie wegen minder zwaar bij een toets en het gebruik van een laptop met spellingcorrector wordt toegestaan bij het maken van toetsen. De leerling mag gebruikmaken van de online tool TextAid.

Is het mogelijk om een taal te laten vallen?

Nederlands en Engels zijn in ons land verplichte vakken, waarin iedere leerling eindexamen moet doen. Ook het volgen van de moderne vreemde talen (Duits en Frans) is verplicht voor leerlingen met dyslexie.

Heeft mijn kind recht op voorzieningen bij toetsen en examens?

De school is in het kader van de Wet gelijke behandeling verplicht om voorzieningen voor leerlingen met dyslexie toe te staan. De school heeft een schoollicentie voor TextAid aangeschaft. De leerling kan met dit programma examens doen.

Heeft mijn kind recht op verlenging van examentijd?

Voor een leerling met dyslexie kunnen de examencondities aangepast worden op grond van een rapport van een deskundige, waarin is aangegeven welke maatregelen nodig zijn. Deze aanpassingen betreffen zowel het schoolexamen als het centraal eindexamen.

Afhankelijk van de mate, de ernst en het soort dyslexie komen de volgende maatregelen voor:

- verlenging van de examentijd (voor het CSE hoogstens 30 minuten)
- auditieve ondersteuning
- ICT-ondersteuning

Veel eindexamenleerlingen met dyslexie mogen van hun school bij het examen gebruik maken van aanpassingen. Op grond van artikel 55 van het eindexamenbesluit bepaalt de directeur van de school welke leerlingen het examen op een aangepaste wijze mogen maken en meldt hij dit bij de inspectie. Dit betreffen aanpassingen die beschreven zijn in het advies dat de dyslexiedeskundige opstelt bij de dyslexieverklaring.

Kijk voor meer informatie bij [Aangepast eindexamen voor leerlingen met dyslexie](#).

Mag de corrector bij het vak Nederlands op het eindexamen bij leerlingen met dyslexie soepeler omgaan met de aftrek van punten gereserveerd voor spelling?

Nee, dat mag niet. Er is een beperkte puntenaftrek gereserveerd voor spelfouten en die geldt voor alle kandidaten, ook degenen met dyslexie. Hetzelfde geldt voor rekenfouten voor leerlingen met dyscalculie.

Wanneer worden de nieuwe uitslagbepalingen van kracht?

Meer informatie over de uitslagbepalingen en de aangescherpte eindexameneisen voor de examens van vwo, havo en vmbo is te vinden op [Examenblad](#).

Mag een leerling een computer met spellingscontrole gebruiken bij het examen?

Ja, de leerling mag een computer met spellingcontrole gebruiken. Dit recht geldt voor *alle* eindexamenkandidaten, dus ook voor leerlingen zonder dyslexie. De woordenboekfunctie en de toegang tot internet mogen niet gebruikt worden. Met een digitaal woordenboek kunnen leerlingen veel sneller opzoeken, waardoor er een oneigenlijk voordeel ontstaat.

Kunnen leerlingen in het vmbo vrijstelling krijgen voor de tweede moderne vreemde taal?

Nee, vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk.

Kunnen leerlingen in het havo/vwo vrijstelling krijgen voor de moderne vreemde talen?

In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen.

Kan een leerling met dyslexie vrijstelling krijgen voor Nederlands of Engels?

Nee, vrijstelling voor Nederlands of Engels is niet mogelijk. Nederlands en Engels zijn verplichte vakken voor alle leerlingen. Nederlands en Engels zijn verplichte eindexamenvakken. Voor exameneisen kan geen ontheffing worden verleend.

Bijlage 1: dyslexiepas

Voorkant:

Dyslexiepas

Naam: xxxxxxxxxxxx

Faciliteiten

0 extra tijd of vermindering vragen

0 rekening houden met spellingfouten

3

Achterkant:

Dyslexiepas

0 gebruikmaken van Chromebook

0 toets digitaal maken met TextAid

0 gebruik spellingcorrector

Bijlage 2: Dyslexie – Vragenlijst voor de ouders

Naam leerling: _____

Klas: _____

Van de basisschool hebben wij gegevens over het lees- en spellingniveau van uw zoon/dochter gekregen. Als u zich (ernstig) zorgen maakt over zijn/haar lees- en spellingontwikkeling wilt u de vragenlijst dan invullen.

1. Zijn er op de basisschool weleens problemen geweest met betrekking tot lezen of spellen? Zo ja, geef een korte toelichting.

---

2. Indien er problemen zijn geweest, welke hulp en begeleiding heeft uw zoon/dochter daarvoor gekregen? (van wie, wanneer en hoe lang)

---

3. Heeft de begeleiding effect gehad?

---

4. Is uw zoon/dochter weleens getest op lees- en/of spellingproblemen? Wat was de uitslag?

---

5. Komen er lees- en spellingproblemen en/of dyslexie in de familie voor? Wilt u aangeven bij wie (broer, zus, vader, moeder, etc)

Bijlage 3: Intakevragenlijst voor mentoren en docenten bij een vermoeden van dyslexie

Naam docent: .....

Naam leerling: .....

Klas leerling: .....

Vak: .....

Datum van invullen: .....

De leerling is voorgedragen voor onderzoek naar lees- en spellingproblemen met een vermoeden van dyslexie. Om de orthopedagoog en de GZpsycholoog van voldoende informatie te voorzien op basis waarvan eventueel een onderzoek kan worden gestart, wordt van de mentor en de lesgevende docenten verwacht dat onderstaande vragenlijst wordt ingevuld. Graag deze ingevulde vragenlijst weer inleveren bij de dyslexiecoach. De mentor en ouders worden op de hoogte gesteld of er verder onderzoek vereist is.

1. Waar is het vermoeden van dyslexie bij deze leerling op gebaseerd?

---

2. Wanneer zijn de problemen geconstateerd?

---

1. Kenmerken die mogelijk kunnen wijzen op dyslexie

Vink de kenmerken aan die voor bovenstaande leerling gelden bij het volgen van uw vak. Indien een kenmerk niet is aangevinkt, is deze niet van toepassing.

Geheugen, aandacht, informatieverwerking, automatisering:

- Onvoldoende kunnen opnemen van instructie (leerling vraagt om herhaling)
- Onvoldoende kunnen terug vertellen van instructie (leerling heeft instructie niet opgeslagen)
- Onvoldoende kunnen verwerken van een instructie (leerling kan instructie niet toepassen)
- Tempo neemt af onder tijdsdruk (bijv. proefwerk, toetsen)
- Nauwkeurigheid neemt af onder tijdsdruk (dingen overslaan, toename lees- en/of spelfouten)

Functionele taken en vakken die een beroep doen op de geletterdheid

- Onvoldoende begrip van een tekst na het lezen
- Moeite met het zelf opstellen van een tekst (bijv. boekverslag, samenvatting, brief)
- onsamenhangende tekst
- onduidelijke lay-out en indeling van de tekst
- gebrekkige zinsbouw
- Ziet eigen (spel)fouten niet bij het klassikaal nabespreken van oefeningen
- Maakt overschrijffouten bij het overnemen van aantekeningen van het digibord
- Heeft problemen met begrijpend lezen

Taak- en werkhouding

- Ongestructureerd taakgedrag en werkhouding (springt van de hak op de tak)
- Onvoldoende werkverzorging
- Onvoldoende doorzettingsvermogen

Sociaal-emotioneel functioneren

- Twijfelt ernstig aan eigen competentie
- Toont weinig motivatie voor schoolwerk
- Heeft moeite met concentratie
- Vertoont vermijdingsgedrag

Positieve kenmerken

- Maakt goed gebruik van ondersteunende software bij het leren (bijv. WRTS)
- Is creatief in het bedenken van eigen oplossingen bij het leren (bijv. ezelsbruggetjes)
- Goede motivatie voor schoolwerk
- Goed doorzettingsvermogen
- Goede gespreks- en onderhandelingsvaardigheden

Niet-talendocenten gaan nu meteen door naar punt 2

Alleen in te vullen door docenten Nederlands en docenten moderne vreemde talen

Technisch lezen:

- Moeite met het (hardop) accuraat, snel en vloeiend lezen van zowel complexe als alledaagse woorden.

Spellen:

- Moeite met het spellen van zowel complexe als alledaagse woorden.

Voorwaarden voor lezen en spellen

- Problemen met het koppelen van het juiste teken aan de juiste klank (bij lezen)
- Problemen met het koppelen van de juiste klank aan het juiste teken (bij schrijven)
- Moeite met het ontdekken van analoge delen bij lezen en spellen (bijv. jour in journal)
- Moeite met het doorzien van spelling in relatie tot grammatica (bijv. enkelvoudsvormen; vervoegingen)

Spellen

- Moeite met het inzetten van verschillende spellingstrategieën

Spreken

- Uitspraakproblemen, ook bij frequent voorkomende woorden
- Moeite met het nazeggen van complexe woorden

Luisteren

- Moeite met luisteroefeningen

Geheugen, automatisering

- Intensief oefenen van woordjes levert onvoldoende resultaat op

Positieve kenmerken

- Hanteert adequate strategieën voor het leren van woorden

2. Reeds geboden begeleiding voor lezen en spellen bij het betreffende vak door de docent (wat, hoe, hoe lang).**3. Opmerkingen en aanvullingen**

Hartelijk dank voor het invullen van deze intakelijst!

Bijlage 4: nuttige sites

www.werkenmetdyslexie.nl	Onder kopje 'dyslexie en onderwijs'.
www.quizlet.com	Leren met kaarten, spellen en meer.
www.textaid-dyslexiesoftware.nl	Dé online dyslexietool voor het lezen, maken en studeren van tekst.
www.lexima.nl	Deze site geeft informatie over hulpmiddelen en bestellen van hulpmiddelen.
www.dedicon.nl	Een site voor het bestellen van digitale schoolboeken voor dyslexiesoftware.
www.steunpunddyslexie.nl	Het Steunpunt geeft uitgebreide informatie over de kenmerken, oorzaken en gevolgen van dyslexie en over dyslexie op school en thuis.
www.balansdigitaal.nl	Balans is een landelijke vereniging voor ouders van kinderen met ontwikkelingsstoornissen bij leren en/of gedrag, waaronder dyslexie.
www.wrts.nl	Wrts is een online overhoorprogramma.
www.kpcgroep.nl	Mogelijkheid tot downloaden van het Protocol Dyslexie VO.
www.dyslexie-en-vt.eu	Website over dyslexie en het leren van moderne vreemde talen.
